

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Vidor Miklós*

Cím: *Péterfy Jenő emléke*

Forrás: *Ujság*

Bn.
(Hely)

1942 XI. 5.
(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Péterfy Jenő

Idő

"1942"

Személy

Péterfy Jenő emléke

Irtta Vidor Miklós

A fegyverek robájában legyen szabad ma arra az egyetlen revolverlövésre emlékeztetnünk, mely 43 esztendeje — 1899 november 5-én — a Fiuméből Budapest felé induló gyorsvonaton kioltott egy életet. Csaknem félszázada ment el közülünk Péterfy Jenő, az életében méltatlanul mellőzött esztéta-kritikus-irodalomtörténész.

Ritka eset, hogy tudós, irodalom-buvár olyan kevés megbecsülést kapjon, mint ő. Ez inkább költők sorsa, Péterfy pedig nem a másodrendűek fajtájából való volt, hanem a Riedl Frigyesek, Gyulai Pálok méltó kortársa. S valamiben mindnyájuknál nagyobb: anélkül, hogy verseket irt volna, mint Gyulai, anélkül, hogy egyetemi katedrát kapott volna, mint Riedl, költő volt s az irodalmat éppen úgy érezte, élte, mint ők.

Költő: nemcsak a külső sikerre mit sem adó életforma, nemcsak az álmatag szépségkeresés, távol kulturák lázas szomja, visszavonult egyénisége avatja azzá, — minden írásmű izzóvá vált a kezében, végig kísérté az alkotást forrongó stádiumától a végleges, kikristályosodott formáig. Nem a merev kritika bonckésével nyult a befejezett írásmű-

höz — nem hullát boncolt, hanem eleven, érző testben dolgozott — s ezt ő is tudta. Minden seb, minden beteg tag, melyhez hozzányult, úgy fáj neki, mint a jó orvosnak. Költő volt, mert a hideg kritika szemüvegén át sohasem lehet úgy látni a mű minden viruló szépségét, ahogy ő. Szívvel, meleg érzéssel nyult minden keze ügyébe került alkotáshoz — lett légyen az Aischylos monumentális remeke, vagy Eötvös eszméitől túlradó regénye. A nagy alkotásokat, kedves műveit: Goethe Faustját, Shakespeare Hamletjét úgy tudta szeretni, ahogy legtöbben csak csodálni tudják. A fenség számára nemcsak borzongató volt, hanem fűtő, lelkesítő én gyönyörköd-tető is. S hogy ő maga nem alkotott, talán csak azért van, mert annyira telve volt mindazzal, amit mások alkottak, mert szerénységében, mintha mindég fölöslegesnek érezte volna magát s nagy tudását kevésnek. De a kritikában is költő tudott maradni.

Hogyan érlelődött ez a lélek ilyen ideálisan finomá? Hogyan száradtak el benne az életosztón jözan gyökerei, hogy csak egy képzelt világ légius szépsége foglalkoztassa s körülötte minden esztétikumma

szublimálódjék? Péterfy Jenő utolsó évéig anyás gyermek maradt. Apró korától kulturált, irodalomértő édesanya nevelte s oltotta belé azt a szeretetet, melyet utolsó percéig érzett: a humánus, a kultura szeretetét s az irott betű mindenek fölötti hatalmát, tisztetét. Ez az édesanya mellette maradt egészen az utolsó időkig — egy-két évvel előzte meg a halálban. Mindmáig nincs tisztázva, nem az elveszett anya iránti fájdalmas nosztalgia kergette-e az öngyilkosságba Péterfy Jenőt?

De tartsunk sort. Diákéveinek nagy fölfedezése a német irodalom. Egyre-másra bukkann rá az új világ pompás szigeteire: Goethe, Schiller, Gottfried Keller munkáira. De érdeklő a filozófia is: Hegel, Taine, Kuno Fischer elméleteivel megismerkedik — később, élete derekán tanul meg görögül s ekkor Platont fordít.

Napjaink irodalmába 26—28 éves korában kapcsolódik csak be. Azokhoz a kevesekhez tartozott, akik előbb tanulnak és csak aztán akarnak tanítani. Mint Ambrus Zoltán megállapítja róla, ez a tanulás is kulturéségből fakad — mint későbbi utazásai — s nem tanítási, vagy föltünési láz végezteti vele.

Zené- és színikritikusként dolgozik a Pester Lloyd, majd az Egyetértés hasábjain. A szerkesztőségi élet zürzavara azonban nem neki

való s néhány évi ujságíróskodás után megválnak a lapoktól. Ekkor kezdi meg köinoly essayinek sorát. Ezeket Gyulai Pál folyóiratában, a Budapesti Szemlében publikáltatja.

Életének egyik nagy csalódása egyetemi magántanársága. Előadást hirdet Kazinczyról, de a hallgatóság közönye elveszi kedvét, több kollégiumot nem is tart s elveszti magántanárságát.

Ebből az időből származnak a magyar irodalom nagy regényíróiról szóló tanulmányai: Jókai, Eötvös, Kemény. Különösen az első miatt sok támadást kellett kiállania. A másik két regényírórt is szigorú vizsgálat alá veszi. Jellemző Péterfyre az Eötvös-tanulmányt megelőző jegyzet:

„Eötvösről két becses tanulmányunk van: a Csengeryé és Gyulai emlékbeszéde. Dolgozatomat ezekkel szemben csak az mentheti, hogy más a kiindulópontja... Találko az akkor lesz, ha beleillik azon kép keretébe, melyet Eötvösről ki-váló szellemek már megrajzoltak... stb.“

De ebben az időben ír finom elemző tanulmányt a tragikumról is. „Uj könyv Széchenyiről“, majd „Történet és természettudomány“ c. essayiben az ideális, tiszta szemlélet, a jóhiszeműség és nemes humánus mellett foglal állást. A történelmi materializmust elítéli egy-oldalú szempontjaiért és elleneszlő.

Csakhamar visszatér az irodalom mezejére s ekkor írja meg gyönyörű Ibsen-tanulmányát, majd Dantenak állít ragyogó emléket essay-irodalomunkban. Már ezekben a munkákban megnyilatkozik az a renkívül finom elemző-képesség s az a stíláris tömörség, mely egyesülve Péterfy föltétlen irodalomtisztetével, a tiszta emberi irás iránti megbecsülésével, pártatlan ítélőképességgel és nem utolsó sorban azzal a költői hevű megszállottsággal, melyről föntebb szoltunk, őt a magyar irodalom egyik legnagyobb esztétájává teszi.

Meg kell emlékeznünk még Péterfy utolsó „nagy kalandjáról“, melynek tán a legtöbbet köszönhet hazai tanulmány-irodalomunk. Harmánczilenc éves korában megtanul görögül. A tiszta klasszikus forma szeretetében szinte átförmálódik maga is. Mint ifjúkorának első kirándulásai az irodalom óceánján mélyen hatottak lelkére, most a görög szellem kristálytisztá érintése ihleti meg. Péterfy irodalmi munkásságának csucsat a görög klasszikusokkal foglalkozó dolgozatok jelentik. Ezek is a Budapesti Szemlében láttak napvilágot.

Édesanyja közbejött halála azonban szokatlan rombolást visz véghez ezen a gyermeklelkű tanáremberen. Felsőzilitást kap a görög irodalom történetének megírására, de ebből már csak egyes darabok ké-

szülnek el. Állandó fejfájások gyöt-
rik, utazgat, gyógyulást keres —
hiába. Melancholiája egyre állan-
dóbb lesz. A tragédia, melyet 1899
október 31-én határoz el, gyorsan
beteljesedik. November 5-én, Buda-
pest felé utaztában föbelötte magát.

Művei, amelyek ránkmaradtak,
minden bizonnyal a legnemesebbek
közül valók, amivel valaha is meg-
ajándékozták a magyar irodalmat.
A görög tragikusokról és Aristopha-
nesről írott dolgozata bizonyítja,
hogy talán a legnagyobb esztétánk
veszett el Péterfy Jenőben. Ha meg-
írhatta volna azokat a műveket,
melyekkel nem is ő maradt adós
nekünk, hanem mostoha sorsa neki,
ha csak egy olyan teljes mű maradt
volna utána, mint barátjának, Riedl
Frigyesnek Arany Jánosról írott ta-
nulmánya, hitem szerint egyedül
jelentené azt a magaslato, melyben
igy osztoznia kell többekkel.

Életében nem adatott meg neki
sem az elismerés, sem a munkához
szükséges nyugalom. Ma, 43 évvel
halála után mégis hálával és nagy
szeretettel lengetjük meg felé az
emlékezés fekete lobogóját. A fegy-
verek dörgése közben egyetlen re-
volverlövésre gondolunk, mely egy
emberibb kor költői lelkü esztétá-
jának fiatal életét kioltotta.